

Georg Friedrich
Händel

CHRISTOPHER
HOGWOOD

VYŠEHRAĐ

Děkuji MgA Robertu Hugovi za cenné konzultace
z oblasti barokní hudební terminologie.

Vlasta Hesounová

Vyobrazení na přebalu:
Portrét Georga Friedricha Händela
připisovaný Balthasaru Dennerovi
přibližně 1726–1728
National Portrait Gallery, Londýn

Vyobrazení na straně 4:
Händelův portrét od Jacoba Houbrakena
frontispice Alexandrovy slavnosti, vydané roku 1738
British Library, Londýn

Copyright © Christopher Hogwood, 1984 a 2007 (revidované vydání)
Published by arrangement with Thames & Hudson Ltd, London
The edition first published in the Czech Republic in 2015 by Vysehrad Publishers, Prague

Translation © Vlasta Hesounová, 2015
Odborná revize: Radek Menoušek

ISBN: 978-80-7429-474-7

OBSAH

Předmluva	9
1	
Halle a Hamburk 1685–1706.....	15
2	
Italské roky 1706–1710.....	35
3	
Londýn: Rozkvět opery 1710–1728.....	55
4	
Londýn: Úpadek opery 1729–1737.....	101
5	
Londýn: Oratoria 1737–1759.....	149
6	
Händel a další generace	249
Doslov	299
Chronologická tabulka	313
Výběrová bibliografie	336
Seznam ilustrací	344
Rejstřík	349
Rejstřík Händelových děl	366

1 Evropa po uzavření utrechtské mírové smlouvy (1713) a dalších s ní souvisejících smluv. Silnou čarou jsou vyznačeny hranice Svaté říše římské.

PŘEDMLUVA

„Není možno stále velebit Homéra“: takto nadšení händelovců devatenáctého století mírnil Ferenc Liszt, byť trochu unaveně. Hagiografie, posmrtná literatura i pikareskní romány jsou dědictvím těchto fanatických příznivců Händelovy věci, pro něž mýtus zastřel pokusy o podloženou biografii a hudební dokumentaci, které by jim víc přiblížily Händela jako člověka. Už za svého života Händel prodělal posun od jednotlivce k instituci a nakonec k vyloženému průmyslu; od jeho smrti ho držela v zajetí jeho pověst založená na nekonečném omílání malého množství skladeb. Podle počítání sira Donalda Toveyho se Händelovy skladby co do množství téměř vyrovnají všem skladbám Bachovým plus všem Beethovenovým – a přece obrovská obliba veřejnosti jednoho jediného díla způsobila, že většina tohoto velkého odkazu zůstává neznámá. „Jeho pověst je neotřesitelně založena na jediné skladbě – *Mesiáši* –, který představuje nekonečně malou část jeho tvorby, ale přesto ji zastupuje tak vyčerpávajícím způsobem, že další bádání o jeho hudbě už nemůže přidat nic podstatného“ (*The Spectator*, 12. května 1984). Mylné názory tohoto druhu, posvěceny tradicemi dvou století, dosud předkládají dnešní obecně rozšířený Händelův obraz, přičemž zcela ignorují hlavní oblast jeho tvorby.

Händel byl povoláním muž divadla. Když byla po šestatřiceti letech jeho činnost v opeře zmařena, soustředil se po zbytek života na formu, kterou sám do značné míry vytvořil – na oratorium. Tento jedinečný posun od zavedené, „čisté“ formy, jakou představovala *opera seria*, k novátorské a „smíšené“ formě oratoria odlišuje Händelovu kariéru od tvorby jeho současníků, Bacha a Scarlattiho. Na rozdíl od nich byl Händel také cestovatel, první vskutku kosmopolitní skladatel s neochvějnou nezávislostí, která mu nedovolovala, aby kdykoli vstoupil do zaměstnaneckého poměru, a rovněž s pragmatickým přístupem ke skladbě, díky němuž vynikl v každém zvoleném oboru, ať duchovním či světském.

Burney ho popisuje (pravda, ve středním věku) jako „pracovitého a usedlého“ a dochované materiály jeho rukopisů dokládají neutuchající píli a také neustálou zvědavost a potřebu experimentovat, ať již ve vlastní práci či s tvorbou jiných. Jeho kompoziční technika s vypůjčeným materiálem

od drobných motivů až po celé věty byla odhalena již za jeho života (poprvé Matthesonem v roce 1722) a od té doby se k tomu všichni jeho komentátoři neustále vracejí. Pro některé autory z devatenáctého století to představovalo problém morálního vlastnictví a to jim působilo určité rozpaky. Nynější mínění se více zaměřuje na hudební hodnotu takových postupů a moderní čtenář snadněji přijme názor Händelova století a schválí doporučení Johna Pottera, že skladatel „by měl vyzkoušet vše, s čím se setká, a jako *zvědavá včelka sít sladkost z každého květu*“ (*Observations on the Present State of Music and Musicians, 1762*), (Postřehy o současném stavu hudby a hudebnících). V tomto svazku se dotkneme Händelových výpůjček z nejrůznějších úhlů pohledu; proti jakýmkoli dalším námitkám může být dostatečnou obranou rétorická otázka Horace Walpolea: „Měla by být něčí zahrada připravena o vhodný objekt jen proto, že tento objekt už byl využit někým jiným?“ (*On Modern Gardening*), (O moderním zahradničení). U Händela nacházíme podobnou filozofii, podle níž „každou bezvýznamnou událost promění v přednost“.

Händel jakožto veřejná postava je dostatečně zdokumentován, ale jako jedinec zůstává skryt: jen vzácně se hovoří o jeho soukromém životě, jeho dopisů je poskrovnu a ve srovnání s dopisy, dejme tomu, Mozartovými nebo Joshuy Reynoldse téměř nic neodhalují. Tento dokumentární životopis proto čerpá materiál ze svědeckých kruhů samotnému Händelovi vzdálenějších – z písemností současníků, a to jak přátel, tak nepřátel, z londýnského tisku, účtů operních divadel a urozených mecenášů, z korespondence libretistů a oslavných ód současných básníků. Hlavními zdroji informací z osmnáctého století je vyličení Händelova mládí od Johanna Matthesona (i když je poněkud porušeno pozdější zahořklostí), který znal Händela jako mladého muže, a paměti *Memoirs of the Life of the Late George Frederic Handel*, které sestavil Rev. John Mainwaring (s příspěvky od Jamese Harrise a Roberta Price) – první biografie nějakého skladatele, která vůbec kdy vyšla. Většinu údajů Mainwaring získal od Händelova asistenta Johna Christophera Smitha, který zřejmě často vyprávěl to, co měl z první ruky od skladatele samotného. I když se tento materiál někdy nesprávně interpretuje, Mainwaringovo líčení se odchyluje od skutečnosti méně, než se často předpokládalo.

Oba velcí angličtí hudební historici osmnáctého století byli s Händelem v kontaktu: Burney hrál v operním orchestru a účastnil se Händelových zkoušek v Carlton House; po siru Johnu Hawkinsovi se dochovaly doslovné záznamy konverzací se skladatelem. Spisy obou těchto mužů odrážejí odlišný vkus generace, která nastoupila po Händelovi, a jejich názory (zejména Burneyho názory na opery, z nichž mnohé nikdy ani neviděl) by se měly číst s patřičným zřetelem k proměnlivým a předpojatým pocitům umělecké